

CZU 730(498)

STATUIA LUI ȘTEFAN CEL MARE DIN IAȘI

STATUE OF STEPHEN THE GREAT IN IAȘI

Radu MOȚOC¹

Abstract: *The article reviews essential data on erection of the Statue of Stephen the Great in front of the Palace of Culture in Iași, dedicated to Stephen the Great (1457-1504), the Moldavian ruler, the most legendary figure in the history of Moldova. The idea of raising the ruler's statue belongs to Theodor Balș, deputy of the ruler of Moldavia between July 1856 and February 17, 1857. After many debates, Stephen's statue was entrusted to the French sculptor Emmanuel Frémier (1824-1910). Also, in the article are highlighted, the stages of sculpture, the basic elements of sculpture and the contribution of the outstanding personalities of the cultural and scientific life of those times.*

Keywords: *Stephen the Great, ruler, history, Moldova, statue, pedestal, famous personalities*

Ideea ridicării la Iași a unei statui a marelui voievod al Moldovei datează din anul 1856, din dorința caimacamului Theodor Balș. În acest scop, el a numit o comisie formată din spătarul Mihai Cantacuzino, postelnicul Gheorghe Asachi și postelnicul Nicolae Istrati, care au început o campanie de strângere de fonduri.

Gheorghe Asachi a fost cel care a schițat portretul marelui voievod, după pictura lui Ștefan cel Mare de la biserica din Bădăuți, ctitorită de domnitor. Conform schițelor, a rezultat un voievod cu barbă. Această pictură din biserică a fost restaurată de pictorul Epaminonda Bucevschi, când era tânăr și nu avea încă o viziune generală a imaginii voievodului din tablourile votive de la mănăstirile din Bucovina.

Au trecut ani și în 1871, Consiliul comunal al orașului Iași a hotărât ca primarul Cristodulo Cerchez, împreună cu Gheorghe Mârzescu, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri și D. Gusti să reprezinte orașul Iași la serbarea de la Putna. La acest eveniment s-a reluat ideea înălțării la Iași a unei statui a lui Ștefan cel Mare.

Propunerea s-a rediscutat în 1875, când s-a constituit o Comisie, care a lansat un apel adresat locuitorilor țării să contribuie la înălțarea statuii ecvestre a marelui domnitor al Moldovei. Primăria din București a hotărât să contribuie cu suma de 1.126 de lei. După Războiul de Independență, s-a reluat activitatea de colectare a sumelor necesare și Consiliul municipal Iași a contribuit cu suma de 10.000 de lei. S-a elaborat și un studiu istoric necesar pentru informarea sculptorului și alegerea locului de amplasare a statuii.

Execuția statuii a fost încredințată sculptorului francez **Emmanuel Frémier** (1824-1910), apreciat ca unul dintre cei mai talentați artiști ai vremii. Documentația predată artistului includea tabloul votiv de la biserica Bădăuți, care fusese restaurată greșit de bucovineanul Epaminonda Bucevschi. Pictura autentică a lui Ștefan cel Mare a fost descoperită de episcopul Melchisedec Ștefănescu, membru al Academiei Române, cu ocazia unei călătorii făcută în septembrie 1881 în Bucovina ocupată de austrieci, pe una din paginile unei Evanghelii dăruită de Ștefan cel Mare mănăstirii Humor. În ședința din 13 noiembrie 1881, episcopul Melchisedec a făcut la Academia Română o comunicare asupra descoperirii sale. Pictorul bucovinean Epaminonda Bucevschi descoperise la mănăstirea Putna și el o broderie cu chipul lui Ștefan cel Mare, care semăna cu cel pictat în Evanghelia de la Humor.

¹ Inginer, Galați, România, e-mail: motoc.radu@yahoo.com

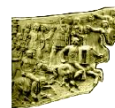

Fig. 1 Statuia lui Ștefan cel Mare din Iași

În ședința Academiei din 24 ianuarie 1882, când statuia era deja terminată, pictorul Epaminonda Bucevschi, a prezentat copii făcute de el după toate tablourile votive din bisericile lui Ștefan cel Mare din Bucovina. Acum s-a putut constata că în tablourile votive, Ștefan cel Mare era pictat fără barbă.

În septembrie 1882, se terminaseră lucrările fundației și s-a redactat un document închis într-o cutie de metal, care a fost amplasată sub soclul statuii. În document s-au consemnat numele membrilor Comitetului: beizadea Grigore M. Sturdza, Vasile Alecsandri, Nicolae Gane, Scarlat Pastia, Leon Negruzzi și arhitectul A. Stamatopulo. S-a precizat și suma de 135.000 de lei, costul statuiei, care a fost strânsă prin subscripție națională².

Piedestalul statuii este executat din marmură roz de Carrara. Pe părțile laterale ale piedestalului, se află două altoreliefuri din bronz, reprezentând **Lupta de la Codrii Cosminului - 1497** și **Lupta de la Podul Înalt - 1475**³.

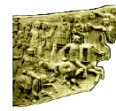
Consiliul municipal Iași a anunțat fixarea zilei de **5 iunie 1883** pentru dezvelirea statuii lui Ștefan cel Mare, în cadrul unei mari serbări naționale. S-au construit tribune, iar în cortul ridicat lângă stradă s-a așezat „tronul lui Ștefan cel Mare, săpat în piatră”, adus la Iași din satul Vânători - Neamț, unde fusese găsit.

Solemnitatea a început la orele 10, printr-un serviciu religios oficiat de Mitropolie. Procesiunea, în frunte cu muzicile militare, care intonau marșuri naționale, s-a îndreptat la orele 12 spre piața Palatului Administrativ. Începutul ceremoniei s-a anunțat prin 21 de lovituri de tun, iar după un scurt serviciu religios, oficiat de mitropolitul Naniescu, a urmat, la un semnal prelung de bucium, dezvelirea statuii. Muzicile militare au intonat imnul lui Ștefan cel Mare și cântecul lui Vasile Alecsandri: *Ștefan, Ștefan cel Mare*, pe muzică de Gavriil Muzicescu.

Au urmat cuvântările Regelui Carol I, Nicolae Gane, Leon Negruzzi primarul de Iași, C.A. Rosetti, Dimitrie Sturdza, Nicolae Ionescu, B.P. Hasdeu.

² Nicolae Grigorsăș, *Turist în Orașul Iași*, 2020

³ *Statuia lui Ștefan cel Mare din Iași*, Wikipedia, pag. 2

În discursul său, Carol I s-a referit la dragostea și „*admirația cu care poporul nostru a păstrat memoria faptelor lui Ștefan cel Mare, care împreună cu Mihai Viteazul a întemeiat renumele armelor noastre. Jurăm în fața monumentului său ca în împrejurări grele vom fi pururi strânși uniți, având ca țel, ca și Ștefan cel Mare, independența, suveranitatea și fericirea Patriei. Încredințez Iașului, leagănul Unirii, această statuie, împreună cu două tunuri udate cu sângele prețios al generațiunii prezente, spre a le păzi ca un sfânt odor, în onoarea neamului românesc*”.

Depunerea coroanelor pe soclu s-a făcut de către delegați, în ordinea trecerii lor prin fața statuii. Delegația Adunării Deputaților a depus o coroană turnată în bronz, jumătate în forma frunzelor de stejar, iar cealaltă a frunzelor de dafin⁴.

După unele zvonuri din epocă, s-a vehiculat mult timp ideea că în atelierul sculptorului Frémier ar fi existat două comenzi, una din România și una din Polonia, iar după finalizarea lor s-a produs o confuzie și se vorbea că adevărata statuie a lui Ștefan cel Mare ar fi la Cracovia⁵.

Această confuzie a fost întreținută și de faptul că domnitorul Ștefan cel Mare a fost redat cu barbă, fiind definitiv eliminată printr-un studiu deosebit de interesant, semnat de către regretatul istoric din Iași, Sorin Iftimi.

8 martie 2023

⁴ Nicolae Grigoraș, *op.cit.*

⁵ Wikipedia, *Op. cit.*, pag. 3